

Ad primum ergo dicendum, quod caritas est quae Deo directe nos coniungit; sed humilitas ad hanc unionem disponit, in quantum hominem Deo subdit; unde meritum magis consistit in caritate quam in humilitate.

Ad secundum dicendum, quod in hoc maxime est gloria Dei et bonitas, quod se creaturis pro capta eorum communicat; unde magis videtur ad Dei gloriam pertinere quod aliquis ad communionem accedat quam quod abstineat.

Expositio textus.

Sicut et Christus se ostendit etc. Contra, veritatem non decet aliqua fictio. Ergo non debuit eis aliud ostendere quam quod in ipso erat. — Et ideo dicendum, quod Christus eis speciem suam naturalem ostendit, et sensus exterior per eam movebatur; sed propter dubitationem resurrectionis, sensus interioris iudicium impediatur; unde cum talem inspiciebant exterior, ut Gregorius dicit (hom. 25 in Evang.) qualis erat apud eos interior; et ita non erat aliqua deceptio ex parte Christi, sicut non est aliqua deceptio in sacra Scriptura ex hoc quod finguntur figurae Angelis et ipsi Deo; non enim ad hoc fit ut in eis intellectus remaneat, sed ut ex his in significata eorum surgat; et ita etiam per speciem illam in qua eis apparuit, voluit eis Dominus interiorum eorum dispositionem significare.

Qui confessus est coram Nicolao Papa etc. Videtur ex hoc quod haec opinio omnino sit tenenda, quia in principio confessionis huius dicitur: *Consensio Romanae Ecclesiae, et Apostolicae Sedi.* Ergo nulli licet aliter tenere. — Et dicendum, quod quia Berengarius negaverat verum corpus Christi in altari esse, coactus fuit hanc confessionem facere; unde non infendit dicere, quod ipsum corpus Christi frangatur, sed quod sub speciebus, in quibus est fractio, verum corpus Christi sit; et in hoc se dicit consentire Apostolicae Sedi, a contrario errore reversus.

Manet integer in corde tuo. Et intelligendum est quantum ad effectum; non quod corpus eius menti illabatur, quia hoc solius Dei est.

Non est pars corporis etc. De hoc dictum est supra, dist. 10, qu. unic., art. 3, quaestione, 5.

Indignus est, qui aliter celebrat. Aliter celebrare dicitur qui non servat materiam vel formam aut ritum debitum ab Ecclesia institutum; et debet talis, si ex contemptu faciat, gradus sui periculo subjacere.

Etsi Christus quotidie immoletur, vel semel tantum immolatus sit. Sciendum est, quod omnia illa verba quae important comparisonem Judaeorum ad Christum et poenam Christi, non dicuntur quotidie fieri. Non enim dicitur quod Christus quotidie crucifigatur et occidatur; quia actus Judaeorum et poena Christi transit. Illa autem quae important comparisonem Christi ad Deum Patrem, dicuntur quotidie fieri, sicut offerre, sacrificare, et huiusmodi, eo quod hostia illa perpetua est; et hoc modo est semel oblata per Christum, quod quotidie etiam per membra ipsius offerri possit.

In sacramento recordatio illius fit quod factum est semel. Sacerdos enim non solum verbis, sed etiam factis, Christi passionem repraesentat. Unde et in principio canonis tres cruces facit super illud: *Haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata, ad significandum triam traditionem Christi,*

scilicet a Deo, Juda, et Judaeis. Secundo autem super illud: *Benedictam, adscriptam, ratam etc.* facit tres communiter super utrumque, ad ostendendum quod tribus Christus est venditus, scilicet sacerdotibus, scribis, et pharisaeis. Duas autem facit divisim super corpus et sanguinem, ad ostendendum venditorem et venditum. Tertio facit duas super illud: *Benedixit et fregit.* unam super corpus, aliam super sanguinem, ad ostendendum quod hoc sacramentum valet ad salutem corporis et animae.

Et quia Dominus hoc sacramentum in mortis suae memoriam exercendum mandavit, ideo statim post consecrationem brachiorum extensione crucis effligem repraesentat. Unde etiam, ut Innocentius dicit (lib. 3 de myster. Missae, cap. 2), verba consecrationis, quae in fine ponenda essent quasi complementum totius, in medio ponuntur ad historiae ordinem observandum; quia verba canonis ad eucharistiam consecrandam principaliter pertinent, sed signa ad historiam recordandam. Quarto facit quinque cruces super illud: *Hostiam puram etc.* ad repraesentandum quinque plagas. Quinto facit duas super illud: *Sacrosanctum Filii tui corpus etc.* ad signandum vineula et flagella Christi. Et additur tertia, quae sacerdos seipsum signat super illud: *Omni benedictione;* quia Christi vulnera, nostra sunt medicamenta. Vel per has tres cruces significatur triplex oratio, quae Christus orasse legitur Math. 26, passione imminente. Sexto facit tres super illud: *Sanctificas, vivificas, benedixit etc.* ad repraesentandum, quod Judaei ter dixerunt: *Crucifige, verbo crucifigentes Christum, quod fuit tertia hora.* Septimo iterum facit tres super illud: *Per ipsum, et in ipso, et cum ipso,* ad repraesentandum secundam crucifixionem, quae a militibus hora sexta post trium horarum spatium crucifixus est; vel ad repraesentandum tres ejus cruciatus, scilicet passionis, pro passionis, compassionis. Deinde facit duas extra calicem super illud: *Est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis honor et gloria,* ad repraesentandum separationem animae a corpore, quae facta est hora nona; vel propter sanguinem et aquam, quae de latere Christi proflexerunt. Inclinationes etiam factae a sacerdote, signant Christi obedientiam ad Patrem, ex qua mortem sustinuit. Tacita etiam locutio exprimit consilium Judaeorum mortem Christi machinantium, vel discipulorum, qui palam Christum confiteri non audebant. Quod autem (1) fractio significet, dictum est. Quia autem commixtio corporis et sanguinis unionem animae et corporis significat; ideo illa crucis signatio quae fit super illa verba: *Pax Domini sit semper vobiscum,* magis pertinet ad resurrectionem, quae virtute Trinitatis et tertia die facta est. Quod autem quinque se sacerdos ad populum convertit, significat quod Dominus die resurrectionis quinque se manifestavit. Primo Mariae Magdalene, Joan. ult. Secundo, Petro, Luc. ult. Tertio mulieribus, Math. ult. Quarto discipulis in Emmaus, Lucae ultim. Quinto discipulis in unum, Joan. ult. Salutatur autem populum septies ad septiformem gratiam Spiritus sancti ostendendam (2) sine quibus mortalis vita duci non potest; quia etsi possumus vitare singula, non tamen omnia.

(1) Al. enim.
(2) Deest aliquid.

DISTINCTIO XIII.

Si haeretici et excommunicati hoc sacramentum conficiant.

Solet etiam quaeri, utrum pravi sacerdotes hoc sacramentum conficere queant. Ad quod dici potest, quod aliqui, licet sint pravi, conficere vere, scilicet qui intus sunt nomine, et sacramento etsi non vitio; quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur Creatoris, Unde Augustinus (4): *Intra catholicam Ecclesiam in mysterio corporis et sanguinis Domini nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur sacerdote; quia non in merito consecrantis, sed in verbo conficitur Creatoris, et virtute Spiritus sancti. Creandum est enim quod in verbis Christi sacramenta conficiantur. Sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum suam efficit carnem et sanguinem.* Item Gregorius (2): *Putant quidem communionem corporis minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Heu quam in magnum laqueum incidunt, ut divina et occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant, cum unus idemque Spiritus sanctus in tota Ecclesia invisibiliter benedicit (5). Mysterium rando sanctificet, et sanctificando benedicit (5). Mysterium ideo dicitur, quod secretum et reconditum habeat dispensationem. Sacrificium vero quasi sacrum factum; quia praec mystica consecratur pro nobis in memoriam dominicae passionis. Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res ita fit ut aliquid significat recipiamus. Sacramenta sunt baptisma, chrisma, corpus; quae ideo sacramenta dicuntur, quia sub tegumento visibilium rerum divina virtus secretis salutem coramdem sacramentorum operatur. Unde et calicis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Panis et calicis sacramentum graece eucharistia dicitur, latine bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore et sanguine Christi? Sive ergo per bonos, sive per malos ministros intra Ecclesiam dispensetur, iscirum tamen est, quia Spiritus sanctus vivificat (4); nec honorum habeat dispensationem meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. Hoc de corpore Domini, hoc et de baptismo et chrismate sciendum et tenendum: quia virtus divina secretis operatur in eis; et divina solummodo est haec virtus sive potestas, non humanae efficaciae. Illi vero qui excommunicati sunt, vel de haeresi manifeste notati, non videtur hoc sacramentum posse conficere (3), licet sacerdotis sint: quia nemo dicit in ipsa consecratione, Offero, sed Offerimus, quasi ex persona Ecclesiae; et ideo cum alia sacramenta extra Ecclesiam possint celebrari, de hoc non videtur. Quod etiam Augustinus (6) (lib.*

(1) In lib. de corpore Domini, ex quo sic in decretis refertur causa 1, quaest. 1, cap. *Intra Ecclesiam.* Sed Paschasius potius est, ut et ibi appendix notat, et cap. *Unum dist. 2 de Consecr.*, ubi eadem velut ex illo inferuntur, et Paschasii nomine, sicut praecedens ibi caput *Iteratur*, inscribi debuerunt (*Ex edit. P. Nicolai*).
(2) In Registro, ut S. Thomas 5 p. citat quaest. 82, art. 6. Refertur in decretis causa 1, quaest. 1, cap. *Multi* sub illius nomine; sed apud illum non occurrit (*Ex edit. P. Nicolai*).
(3) Nicolai. Et Isidorus lib. 6 etymol. vel Origin., cap. de officis. Mysterium ideo dicitur etc.
(4) Nicolai: illud mysterio vivificat.
(5) Vide infra quaest. 1, art. 1, quaestione, 5.
(6) Hoc apud Augustinum non est; immo oppositum potius ex illo colligi potest epist. 48 ad Vincentium Rogatum, lib. 2 contra Cresconium Grammaticum, cap. 10, et lib. 3 de baptismo contra Donatistas, cap. 13 (*Ex edit. P. Nicolai*).

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de sacramento eucharistiae, hic determinat de ministris huius sacramenti; et dividitur in partes duas: in prima determinat propositum; in secunda epilogat, ibi: *De hoc caelesti mysterio aliqua perstrinximus, a S. Th. Opera omnia. V. 7.*

de corp. Domini) tradere videtur, dicens: *a Recolite nomen, et advertite veritatem. Missa enim dicitur, eo quod caelestis missus ad consecrandum vivificum (1) corpus adveniat, juxta dictum sacerdotis dicens: Omnipotens Deus, jube haec perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum etc. Idcirco nisi Angelus venerit, Missa nequam jure vocari potest. Numquid enim si hoc mysterium haereticus ausus fuerit usurpare, Angelum de caelis mittit Deus oblationem ejus consecrare; maxime cum eisdem per Prophetam comminatus sit, dicens (Malach. 2, 2): Maledicti benedictionibus vestris? Quod si benedictionibus eorum cum benedictione illam Veritas, quid erit de hostia? Ergo dicens illam posse benedici ab illo quem secimus a Deo fore maledictum cum sua benedictione? Si enim Deus maledixerit benedictionibus haereticorum, et simoniacorum benedixerit; quis eorum praevalebit? Numquid benedictio maledicti nihil poterit redigere verba verissima comitantis Dei? Ex his colligitur quod haereticus a catholica fide praecisus nequeat hoc sacramentum conficere, quia sancti Angeli, qui huius mysterii celebratores assistant, tunc non adsunt quando haereticus et simoniacus hoc mysterium temerarie celebrare praesumit. Non enim dubitari licet ubi corporis dominici et sanguinis mysteria geruntur, supernorum civium adesse conventus. In huius autem mysterii explicatione sicut formam servari, alii ordinem haberi, scilicet ut sit sacerdos, et intentionem adhiberi oportet, ut illud facere intendat. Si non credit de illo mysterio, sicut veritas habet, nunquid potest intendere illud conficere? Et si non intendit, nunquid potest intendere illud conficere? Et non recte de illo mysterio sententiam posse intendere, non quidem illud conficere, quod jam esset recte credere; sed id agere quod gerit ab aliis dum conficitur, et sic adhibetur intentio; et si intentio dicatur deesse conficiendi illud mysterium, tamen ex quo intendit ea dicere et agere quae ab aliis geruntur, impletur mysterium. Illud etiam sane dici potest, quod a brutis animalibus corpus Christi non sumitur etsi videatur. Quid ergo sumit mus, vel quid manducat? Deus novit hoc. De hoc caelesti mysterio aliqua perstrinximus a catholicis fideliter tenenda. Qui enim his contradicit, haereticus iudicatur.*

Quid faciat haereticum, et quid sit haereticus.

Ne autem ignores quid faciat haereticum, vel quid sit haereticus, audi brevitur quid inde sancti doctores tradant. Hilarius ait (lib. 2 de Trinit., in princ.): *a Exiterunt plures res qui caelestium verborum simpliciter non veritatis ipsius absolutionem susceperunt, aliter (2), interpretantes quam dictorum virtus postulare. De intelligentia enim haeresis, non de scriptura est; et sensus, non sermo fit crimen.* Idem in 8 lib.: *a Intelligentiae sensus in crimine est.* Hieronymus dicit, quod ex verbis inordinate prolatis incurratur haeresis. Augustinus (de utilitate credendi, cap. 1), delinens quid sit haereticus, ait: *a Haereticus est qui pro aliquo temporalis commodi, et maxime gloriae, principatusque sui gratia, falsas aut novas opiniones signit vel sequitur.*

(1) Al. vivificandum.
(2) Nicolai: pro voluntatis suae sensu, non pro veritate ipsius absolutione suscipere aliter etc.

catholicis fideliter tenenda. Prima in duas: in prima ostendit quis possit consecrare et dispensare huiusmodi sacramentum; in secunda quis possit sumere, ibi: *Illud etiam sane dici potest.* Prima in duas: in prima inquiri, utrum potestas consecrandi, per peccatum a ministro tollatur; in secunda ostendit quae requiruntur in ministro ad hoc quod

sacramentum consecrare possit, ibi: *In hujus autem mysterii expletione sicut formam servare, ita ordinem haberi, scilicet ut sit sacerdos, et intentionem adhiberi oportet.* Prima in duas: in prima inquit, utrum malus sacerdos possit consecrare; in secunda, utrum ab Ecclesia praecisi, ibi: *Illi vero qui excommunicati sunt, vel de haeresi manifeste notati, non videntur hoc sacramentum posse consecrare.*

De hoc caelesti mysterio aliqua perstrinximus a catholicis fideliter tenenda. Hic epilogat; et circa hoc duo facit: primo ponit epilogum; secundo ex incidenti determinat quid faciat haereticum, ibi: *Ne autem ignores quid faciat haereticum, vel quid sit haereticus, audi breviter quae inde sancti doctores tradant.*

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de ministro consecrante. Secunda de haeresi.

Circa primum quaeruntur tria: 1.º quis possit consecrare; 2.º de ritu consecrandi; 3.º de dispensatione sacramenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum etiam laicus possit consecrare.

(5 p., qu. 82, art. 1, 6, 7, 8.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod etiam laicus possit consecrare. Consecrare enim sacerdotis est. Sed omnis laicus, si sit bonus, sacerdos est; quia, ut dicit Chrysostomus (alius Auctor, hom. 45 operis imperf.), omnis sanctus, sacerdos est; et omnibus fidelibus dictum est, 1 Petr. 2, 9: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium.* Ergo bonus laicus potest consecrare.

2. Praeterea, homo non potest consecrare virtute propria, sed virtute Dei. Sed bonus laicus magis est particeps divinae virtutis quam malus sacerdos. Ergo magis potest bonus laicus consecrare quam malus sacerdos.

3. Praeterea, magis est sumere sacramentum quam conficere; quia hoc ad illud ordinatur. Sed bonus laicus potest sumere sacramentum. Ergo et consecrare.

Sed contra, hoc sacramentum offertur ad reconciliandum nos Deo, quod est officium mediatoris. Cum ergo sacerdotis tantum sit medium esse inter Deum et populum, soli sacerdotes hoc sacramentum conficere possunt.

Praeterea, bonitas virtutis non est manifesta; quia nemo scit utrum sit dignus odio vel amore, Eccl. 9; et praecipue alteri nota esse non potest. Si ergo potestas consecrandi sequatur bonitatem personae, non poterit esse notum quando consecrator sit vere, et quando non; et ita erit deceptio in sacramentis.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod solus Episcopus possit consecrare. Quia in qualibet republica principi debetur actus nobilissimus, sicut etiam Commentator dicit in 11 Metaphysic. Sed summus in nostra hierarchia est Episcopus, ut dicit Dionysius (de eccl. Hierar., cap. 5, part. 1). Ergo cum consecrare sit summus actus nostrae hierarchiae, hic actus sibi soli debetur.

2. Praeterea, secundum Dionysium, loco cit., perficere est tantum Episcopi. Sed secundum ipsum, eucharistia est perfectivum habens virtutem. Ergo solus Episcopus potest consecrare.

3. Praeterea, majus est consecrare corpus Christi quam consecrare altare, vel benedicere virgines. Sed illa reservantur solis Episcopis. Ergo multo fortius consecratio corporis Domini.

Sed contra est communis usus Ecclesiae, et canonum institutio, qui docent potestatem consecrandi et baptizandi Episcopis et sacerdotibus esse communem.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod haeretici et schismatici et excommunicati consecrare non possint. Quia, sicut dicit canon (1) 24, qu. 1, cap. *Audivimus, quicumque fuerit ab unitate Ecclesiae alienus, exercere potest (2), consecrare non valet.* Augustinus etiam dicit (lib. 2 contra Crescon. Grammat., cap. 15), quod extra Ecclesiam non est locus veri sacrificii. Sed omnes praedicti sunt extra Ecclesiam. Ergo non possunt consecrare.

2. Praeterea, hoc sacramentum pollui non potest. Sed secundum Hieronymum (in Aggaeum, cap. 2), haeretici panem pollutum comedunt. Ergo verum sacrificium non habent; ergo non consecrant.

3. Praeterea, hoc sacramentum est unionis Ecclesiae; unde et communio dicitur. Sed omnes praedicti hac unione carent. Ergo consecrare non possunt.

Sed contra, sacerdos habet potestatem consecrandi ex ipso caractere; sed character manet in ipso haeretico, schismatico, et excommunicato. Ergo possunt consecrare.

Praeterea, qualitas personae non exigit nisi ad actum proprium personae. Sed consecratio non est actus personalis ipsius sacerdotis, sed Dei cuius verbis consecrat. Ergo non impeditur propter propriam qualitatem.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod degradatus non possit consecrare. Nullus enim consecrare potest qui non habet potestatem consecrandi, quamvis habeat potestatem baptizandi, ut dicit canon (vel appendix Canonis, caus. 1, qu. 1, cap. *Quod quidam*). Ergo non potest consecrare.

2. Praeterea, ex eisdem fit res et corrumpitur, secundum Philosophum in 2 Ethic. (cap. 1). Sed aliquis ex potestate Episcopi accipit posse consecrare. Ergo quando ab ipso degradatur, videtur quod hoc posse amittat.

(1) Sen in Decret. causa 24, ubi textus canonis *Audivimus* cum appendice ipsa confusus olim ac permixtus, occasione dedit referendi ut ex canone quod in appendice tantum continetur. Quod autem subjungitur ex Augustino contra Cresconium, nec alibi apud illum expresse occurrit; sed aliquid simile serm. 118 de tempore, vel 119, in appendice de diversis, qui tamen ejus non est; sed potius ex Gregorio lib. 33 Moral., cap. 7, quo ad hanc partem desumitur (*Ex edit. P. Nicolai*).

(2) Nicolai: (vel exerandum efficere illud quod offert) consecrare non valet. Sic enim ibi, non in canone ipso, sed in canonis appendice, quo declarabat Alexander II quod Archiepiscopus Ravennas, qui excommunicatus erat, excommunicare non potuit. Augustinus etc.

3. Praeterea, habens ordinem sacerdotalem non relinquatur puniendus iudicio saeculari. Sed degradatus relinquatur. Ergo non habet ordinem; ergo non potest consecrare.

Sed contra, si degradatus reconciliatur, non iterum ordinatur. Ergo ordinem non amisit; ergo consecrare potuit.

Praeterea, hoc idem probatur per indelebilitatem characteris, ut supra.

Utrum autem malus sacerdos, vel Angelus, possit consecrare, eadem ratio est quae et de baptizazione; et ideo quaeruntur supra, dist. 3.

QUAESTIUNCULA V.

Uterius. 1. Videtur quod Missa mali sacerdotis non minus valeat quam boni. Quia, sicut dicit Augustinus in lib. de corpore Christi (1), in mysterio corporis et sanguinis Domini nihil a bono magis, nihil a malo minus perficitur sacerdote.

2. Praeterea, baptismus datus a bono ministro nihil melius valet quam datus a malo. Ergo nec Missa a bono sacerdote vel malo dicta.

Sed contra, melius est quod est fructuosius. Sed Missa boni sacerdotis est fructuosior, quia ejus oratio magis exauditur. Ergo est melior.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod ordo Ecclesiae derivatus est ab ordine caelestis hierarchiae; unde sicut in Angelis diversis ordinibus diversi actus debentur, ita et in Ecclesia militante ad diversos actus diversi ordines applicantur, sicut etiam et in corpore diversa membra diversa habent officia, cui corpus mysticum simulatur, ut patet 1 Corinth. 11. Ordines autem Ecclesiae distingui non possunt per diversitatem interioris bonitatis, quia ignota est, et indeterminati sunt gradus ejus. Et quia bonitas vel virtus alienus non ordinatur ad hoc quod aliquis aliquid possit, sed ad hoc quod bene faciat illud quod potest; habitus enim virtutum non sunt potentia, sicut Philosophus (3 Ethic., cap. 4 vel 5 probat); ideo quod unus possit actum quem alius non potest, non contingit ex diversitate bonitatis vel malitiae, sed ex potestate suscepta, quam habet unus, et non alius; et ideo, quia laicus potestatem consecrandi non accipit, sua bonitas quantumcumque sit, non juvat eum ad hoc quod consecrare possit.

Ad primum ergo dicendum, quod omnis bonus homo dicitur esse sacerdos mystice; quia scilicet mysticum sacrificium Deo offert seipsum, scilicet hostiam viventem Deo, Rom. 12.

Ad secundum dicendum, quod laicus bonus fit particeps dominicae virtutis ad bene agendum hoc quod poterat prius aliquo modo facere, non autem ad hoc quod possit hoc per virtutem quod prius non poterat.

Ad tertium dicendum, quod, quamvis acceptio sacramenti sit major in fructu, tamen consecratio est major in potestate; unde non oportet quod qui potest accipere, possit consecrare.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod potestas consecrandi non solum Episcopis, sed etiam sacerdotibus collata est; quia ordo sacerdotis est medius inter Episcopum et populum. Unde sicut in angelica hierarchia illuminationes ad

(1) Jam notatum est Augustini non esse, sed Paschasi (*Ex edit. P. Nicolai*).

inferiorem ordinem mediante superiore perveniunt, ita omnia sacramenta quae communiter toti populo dispensantur, per sacerdotes conferuntur; et hujusmodi sunt omnia quae non collocant in aliquo statu vel gradu super alios. Et quia eucharistia est hujusmodi, ideo non solum per Episcopos, sed etiam per sacerdotes dispensatur et consecratur. Est etiam alia ratio, ut sit frequentior memoria dominicae passionis, et magis subveniatur vivis et mortuis ex majori frequentia sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod licet iste actus sit maximus in se, tamen non est maximus quantum ad constituendum in ordine Ecclesiae; quia per assumptionem hujus sacramenti non constituitur aliquis in gradu vel statu altiori inter membra Ecclesiae, sicut fit per ordinem; et ideo non oportet quod ille actus solis Episcopis reservetur.

Ad secundum dicendum, quod in rebus ordinatis, ita est quod semper inferior participat aliquid de perfectione superioris, ut Dionysius dicit (de eccl. Hier., cap. 6, part. 5); et hoc modo est in connexionem caelestis hierarchiae, ut in 2 lib., dist. 9, qu. 1, art. 6 dictum est. Et ideo, quia ordo sacerdotis continuus est ordini Episcopi, participat etiam aliquid de perfectiva virtute quantum ad illam perfectionem qua quis in seipso perficitur; non autem quantum ad perfectionem qua aliquis in eminentiori gradu constituitur, sicut est in ordine; vel altiori officio, sicut est in confirmatione; et ideo sacerdos participat ab Episcopo potestatem consecrandi, non autem confirmandi vel ordinandi. Et quod ipsam habeat participative, Dionysius dicit (de eccl. Hier., cap. 5, part. 1); quod patet ex hoc quod sacerdos consecrat super altare ab Episcopo consecrato, et in vasis consecratis per Episcopum, ipse etiam consecratur per Episcopum.

Ad tertium dicendum, quod illae benedictiones non veniunt in usum totius populi, sed aliquarum excellentium personarum; et ideo solis Episcopis reservantur.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod quidam dixerunt, quod haeretici ab Ecclesia praecisi, et similiter excommunicati et schismatici, quia sunt extra unitatem Ecclesiae, non possunt consecrare; et hujus opinionis videtur fuisse Magister in littera. Sed quia omne illud quod per consecrationem datur, est perpetuum; ideo, sicut baptismus, qui per consecrationem datur, nunquam amittitur, quantumcumque aliquis in haeresim labatur vel schisma vel excommunicationem; ita nec sacerdotalis ordo aliquo modo amitti potest, ut Augustinus dicit ad Parmenianum (vel adversus Parmenianum, lib. 2, cap. 15). Et quia potestas consecrandi ordinem sacerdotalem consequitur, ut dictum est; ideo haeretici et schismatici et excommunicati consecrant, quamvis ad suam perniciem, dummodo servetur debita forma et materia et intentio, quae etiam in infidelibus esse possunt, ut supra, dist. 3 de Baptismo, dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum canonis intelligendum est quantum ad illos qui debitam formam non servant, vel quantum ad executionem quam amittunt; non enim jus consecrandi habent; et hoc solum posse dicimus in jure, quod juste possumus. Vel loquitur de consecratione qua ordines conferuntur; quia ad damnationem potius quam ad sanctificationem recipientium cedit. Et similiter quod Augustinus dicit, quod extra Ecclesiam

non est locus veri sacrificii, intelligendum est quantum ad effectum; vel extra Ecclesiam, id est extra formam Ecclesiae.

Ad secundum dicendum, quod dicitur panis pollutus non in se, sed quia ipsi et seipsum pollutum consecrando et sumendo, et alios qui ab eis sacramenta scienter accipiunt.

Ad tertium dicendum, quod in quantum ordinem habet, ad unitatem Ecclesiae pertinet, quamvis quantum ad aliquid possit ab Ecclesia esse praecisus.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod degradatus, quia ordinem non amittit, potestatem consecrandi retinet; sed jus consecrandi sibi aufertur; et ideo si consecrat, peccat: tamen consecratum est.

Ad primum ergo dicendum, quod ille canon non loquitur asserendo, sed quasi opponendo, ut ex circumstantia litterae appareat.

Ad secundum dicendum, quod Episcopus non dedit ordinem, sed Deus per ministerium Episcopi; et Deus posset auferre, non Episcopus; quia non est constitutus minister auferendi ordinem, sicut conferendi; quia propter efficaciam consecrationis debet esse ordo perpetuus.

Ad tertium dicendum, quod non est essentialiter ordini sacerdotali, quod iudicio saeculari relinqui non possit, sed ex privilegio indultum; et ideo manente ordine degradatus sua culpa hoc privilegium amittit.

Solutio V. Ad quintam quaestionem dicendum, quod de Missa possumus loqui dupliciter: aut quantum ad id quod est essentialiter in ea, scilicet corpus Christi; et sic a quocumque dicatur, aequaliter bonum est et virtuosum: vel quantum ad id quod est annexum sacramento, et quasi secundarium; et sic Missa boni sacerdotis melior est, quia non solum habet efficaciam ex opere operato, sed ex opere operante: et ideo ceteris paribus melius est audire Missam boni sacerdotis quam mali.

Et per hoc patet solutio ad utramque partem.

ARTICULUS II.

Utrum liceat sacerdoti omnino a consecratione abstinere. — (5 p., qu. 82, art. 10, et qu. 83, art. 2 et 3.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod liceat sacerdoti omnino a consecratione abstinere. Quia de beato Marco narrat Hieronymus (1) (in prol. super Evangelium Marci) quod sibi pollicem amputaverit, ut sacerdotio reprobis haberetur. Nec hoc fecit nisi indignum se reputans tali sacramento. Ergo videtur quod si omnino a celebratione abstinat ex reverentia domini corporis et propriae infirmitatis consideratione aliquis sacerdos, non peccat.

2. Praeterea, sicut sacerdotis officium est consecrare, ita et ligare et solvere. Sed non exigitur ut liget et solvat, nisi habeat curam animarum. Ergo etiam a sacerdote qui non habet populum cui teneatur, non exigitur quod consecret; et ita non peccat omnino abstinendo.

Sed contra est quod Ambrosius (2) dicit: *Grave*

(1) In veteri prologo super Marcum, ut in Glossa Lyran; sed in editione Hieronymi nova non habetur (*Ex edit. P. Nicolai*).

(2) Nihil tale in Ambrosio nunc occurrit. An in Ambrosiana Missa? Non est ad manum (*Ex edit. P. Nicolai*).

est quod ad mensam tuam mundo corde et manibus innocentibus non venimus; sed gravior est, si dum peccatum metuimus, etiam sacrificium non reddamus. Sed primum est peccatum mortale. Ergo et secundum.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non possint plures simul eandem hostiam consecrare. Quia plurimum agentium sunt plures actiones, maxime quando unusquisque sufficit ad agendum. Sed unus sacerdos tantum potest consecrare. Ergo si plures simul consecrant, sunt plures consecrationes super eandem hostiam; et ita fit injuria sacramento.

2. Praeterea, unus dicens verba, virtute verborum consecrat. Sed quod factum est, fieri non potest; quia quod est, non fit. Ergo alii nihil faciunt; ergo superfluum est quod dicunt.

Sed contra est consuetudo quarundam Ecclesiarum, in quibus novi sacerdotes simul Episcopo concelebrant.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod non debeat quotidie Missa in Ecclesia celebrari. Quia in Missa recolitur dominica passio. Sed Ecclesia celebrat memoriam dominicae passionis semel in anno. Ergo non pluries debet in Ecclesia Missa dici.

2. Praeterea, in die Parasceves agitur memoria dominicae passionis, nec tamen tunc consecratio fit. Ergo multo minus deberet fieri in aliis diebus.

3. Praeterea, aliquibus diebus celebratur hoc sacramento pluries una die solemniter in Ecclesia, sicut patet in festo Nativitatis, et multis aliis diebus (1). Ergo videtur quod aliquando deberet praetermitti.

Sed contra, sacramento Ecclesiae deberet magis assiduari quam sacramento veteris legis. Sed ordinatae in veteri lege offerebatur sacrificium. Ergo multo fortius debet in nova lege fieri.

Praeterea, panis huius sacramenti dicitur quotidianus. Sed non nisi quia quotidie consecratur. Ergo quotidie consecrari debet.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod hora vespertina deberet Missa celebrari. Quia Christi actio nostra est instructio. Sed ipse Christus hoc sacramento fecit in coena hora serotina. Ergo et tali hora deberet fieri.

2. Praeterea, secundum canones ordines sunt celebrandi circa vespertinam horam. Sed ordines sacri non celebrantur sine Missarum solemnibus. Ergo debet Missa vespertina hora celebrari.

3. Item, videtur quod post mediam noctem: quia tunc dies secundum Ecclesiae computum incipit.

4. Item videtur quod tantum in hora sexta, quia illa hora Dominus passus est; cuius passionis hoc sacramento est memoriale.

(1) *Addit Nicolai*: (vel a pluribus sacerdotibus, vel ab uno propter causas ante indicatas, ut et alias quasdam, ob quas in ipso die natiuitatis S. Joannis olim plures ab uno dicebantur.)

QUAESTIUNCULA V.

Uterius. 1. Videtur quod non oporteat in oco sacro celebrari. Quia sicut hoc sacramento non est necessitas, ita nec confirmatio. Sed confirmatio potest conferri in loco non sacro. Ergo et hoc sacramento non oportet quod in loco sacro conferatur.

2. Item, videtur quod non oporteat esse altare de lapide. Quia sacrificia veteris legis fuerunt sacrificia huius figura. Sed ad veteris legis sacrificia altare fiebat de lignis Sethim, ut patet Exod. 23; et iterum de auro, ut patet 5 Reg. 7; et iterum de terra, ut patet Exod. 26. Ergo et in nova lege non solum de lapide oportet quod fiat.

3. Item, videtur quod in pannis sericis debeat consecrari. Quia panni illi sunt pretiosiores. Ergo ad reverentiam sacramenti magis eis debemus uti.

4. Item, videtur quod in calice de petra possit celebrari. Quia calix significat sepulchrum Christi. Sed illud sepulchrum fuit de petra. Ergo et calix de petra debet fieri.

De indumentis autem sacerdotalibus dicitur in tractatu de ordine, dist. 24, qu. 1, art. 3.

QUAESTIUNCULA VI.

Uterius. 1. Videtur quod aliquo praedictorum omissis non sit consecratio. Quia, sicut dicit Dionysius (5 cap. cael. Hierar.), operationes hierarchicae ordinantur secundum divinas leges. Sed ille qui praetermittit ritum ab Ecclesia institutum, non sequitur divinas leges, quae per partes nobis positae sunt. Ergo talis non consecrat, cum consecrare sit actus hierarchicus, quia est actus ordinis.

2. Praeterea, totus ritus sacramenti suam habet significationem. Sed significatio est de essentia sacramenti. Ergo et ritus consecrandi; et ita, si praetermittatur, non erit vera consecratio.

3. Praeterea, actiones spirituales magis sunt ordinatae quam saeculares. Sed si aliqua actio in rebus saecularibus, puta venditio vel emptio vel aliquid huiusmodi, contra statuta Principum fiat, pro nulla haberetur. Ergo et si aliquis consecraret contra statutum Ecclesiae, consecratio nulla est.

Sed contra, ea quae sunt de essentia sacramenti, sunt eadem apud omnes. Sed ritus sacramenti non est idem apud omnes, nec secundum omne tempus. Ergo non est de essentia sacramenti; ergo sine hoc potest fieri consecratio.

Praeterea, in baptismo sunt quaedam quae si omitantur, non reputatur sacramentum irritum, quia sunt ad solemnitatem sacramenti. Ergo et hic si omitantur illa quae pertinent ad solemnitatem consecrationis, vere consecratio erit.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod secundum quosdam non peccat qui dimittit celebrationem, nisi populum habeat commissum, vel ex obedientia teneatur celebrare. Sed quia secundum Gregorium (homil. 9 in Evang.), cum crescant dona, rationes crescant donorum; cum sacerdoti sit data potestas nobilissima, reus negligentiae erit, nisi illa utatur ad honorem Dei et salutem suam, et aliorum vivorum et mortuorum, secundum illud 1 Petr. 4, 10: *Unusquisque gratiam quam accepit, in alterum illam administrantes.* Nisi forte aliquis ex familiaris Spiritus sancti instinctu dimittat, sicut legitur de quodam sancto patre

in vitis Patrum (1), qui ordinatus nunquam postea celebravit.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui non habet ordinem, potest ordinem refugere. Sed ille qui habet, tenetur ipsum exequi.

Ad secundum dicendum, quod secundum omnes, alios actus ordinum debet homo non soli Deo, sed etiam proximis; quia actus inferiorum sunt ad ministerium sacerdotis. Alii autem actus sacerdotis, ut ligare et solvere, respiciunt corpus mysticum; similiter etiam docere et baptizare; et ideo qui non tenetur aliis vel subiectione vel praedicatione, potest ab illis actibus sine peccato cessare. Sed consecratio est actus dignior, et ordinatus ad corpus Christi verum, nec respicit corpus Christi mysticum nisi ex consequenti; et ideo etiam si nulli homini teneatur, tamen tenetur Deo, ut reddat ei sacrificium acceptum; sacerdotibus enim praecipitur: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod secundum morem quarundam Ecclesiarum plures sacerdotes Episcopo concelebrant, quando ordinantur; ad representandum, quod quando Dominus hoc sacramento instituit, et potestatem consecrandi discipulis dedit, eis concelebravit, sicut Episcopus simul cum ordinatis presbyteris celebrat.

Ad primum ergo dicendum, quod quia intentio requiritur ad perfectionem sacramentorum, ideo, cum omnes habeant intentionem unam consecrationis faciendi, non est ibi nisi una tantum consecratio.

Ad secundum dicendum, quod sicut Innocentius dicit (Mysteriorum Missae, lib. 4, cap. 23), omnes celebrantes debent intentionem referre ad illud instans in quo Episcopus verba profert; et sic Episcopi intentio non defraudatur, nec aliquis ibi facit quod factum est.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod secundum Innocentium, quinque de causis quotidie Missa in Ecclesia celebratur. Primo, quia oportet semper esse paratam medicinam contra quotidiana peccata. Secundo, ut ligum vitae semper sit in medio paradisi. Tertio, ut nobis quotidie Christus uniat sacramentaliter, et nos ei spiritualiter. Quarto, ut sit apud nos vigil memoria passionis. Quinto, ut vero agno loco typici quotidie utamur ad vespem; quoniam Iudaei ad vespem convertendi esurient, secundum illud Psalm. 38, 13: *Convertentur ad vespem, et famem patientur ut canes.*

Ad primum ergo dicendum, quod passio Christi prout in capite contingit, semel tantum in anno representatur in Ecclesia; sed prout in nos eius effectus provenit, quotidie debet representari, quia eius effectus in nobis continuus est, et sic representatur in hoc sacramento.

Ad secundum dicendum, quod Ecclesia volens populum christianum circa ipsam dominicam passionem prout in capite nostro fuit, mente occupari, statuit ut illa die non consecraretur corpus Christi. Ne tamen Ecclesia omnino sine corpore Christi

(1) Nimirum lib. 9, cap. 19, sive apud Theodoretum in Historia religiosa, cap. 19, de Salomano prope flumen Ephratem commorante, quem Episcopus in quadam domo sine fenestra et ostio ad perpetuam solitudinem inclusum nec omnino loquentem ordinavit, cum domum ad ingressum frangi jussisset, ac mox ut prius claudi (*Ex edit. P. Nicolai*).

essel, corpus Christi praecedenti die consecratum et reservatum sumitur; sanguis autem non reservatur propter effusionis periculum. Nec est verum quod quidam dicunt, quod vinum ex immissione partis hostiae in calicem consecratur: quia transubstantiatio non fit sine debita forma verborum; unde post potum illum non liceret eadem die communicare.

Ad tertium dicendum, quod omnis nostra actio per Christum perfici debet; et ideo, quando in una die occurrunt vel diversa Dei beneficia commemoranda, de quibus (1) sunt gratiae Deo reddendae, vel etiam plura a Deo impetranda pro salute vivorum et mortuorum; oportet quod pluries Missa in Ecclesia celebretur, si adsit facultas; nec ex hoc sequitur quod aliquando debeat intermitteri.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod communiter loquendo Missa debet dici in die, et non in nocte; quia hoc sacramentum ad tempus gratiae pertinet, quod per diem significatur. Rom. 15, 12: *Nox praecessit, dies autem appropinquavit*. Dies autem iudicatur non solum ab ortu solis, sed ex quo incipiunt oritur solis signa manifestari per aliquam aeris illustrationem. Tamen in duabus noctibus Missa decauntur propter privilegium illarum noctium, scilicet in nocte Nativitatis, quando Christus natus est, et in nocte Resurrectionis circa principium, ut patet ex oratione *Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria dominicae resurrectionis illustras etc.*; quamvis hoc non oporteat semper observari. Solemnis autem Missae celebratio tribus horis instituta est fieri; scilicet in tertia diebus festis, in sexta diebus profestis, in nona diebus jejuniorum; quia in Missa recollitur mors Christi, qui quidem hora tertia crucifixus est linguis Judaeorum, hora sexta manibus militum, hora nona exspiravit. Sed quando fiunt ordines, Missa potest cantari etiam post nonam, et praecipue in sabbato sancto, quia ordines pertinent ad diem dominicam; vel etiam ut diligentior fiat praeparatio, differitur quantum differri potest ante prandium; et ideo quando non est dies jejunii, celebratur inter tertiam et sextam, qua hora comeditur communiter; sed in diebus jejunii in nona. Privatae autem Missae possunt dici a mane usque ad tertiam, vel etiam usque ad nonam in diebus jejuniorum.

Ad primum ergo dicendum, quod eadem ratio est quare Christus hora vespertina consecravit, et quare post coenam; unde sicut non oportet quod imitemur eum in secundo, ita nec in primo.

Ad secundum dicendum, quod hoc singulariter est in diebus ordinum ratione iam dicta.

Ad tertium dicendum, quod in medio noctis secundum Ecclesiam incipit dies natalis, non autem dies artificialis, in qua solum licet celebrare.

Ad quartum dicendum, quod quamvis Christus hora sexta fuerit in cruce positus, tamen sacramentum passionis suae paratum est in aliis horis; et ideo non oportet quod tunc tantum Missa celebretur.

Solutio V. Ad quintam quaestionem dicendum, quod in hoc sacramento continetur ille qui est totius sanctitatis causa; et ideo omnia quae ad consecrationem hujus sacramenti pertinent, etiam consecrata sunt; sicut ipsi sacerdotes consecrantes, et ministri, et vestes, et vasa, et omnia hujusmodi;

(1) *Al.* vel quibus: *item* vel de quibus.

et ideo etiam debet in altari et in domo consecrata celebrari hoc sacramentum. Si autem necessitas adsit, vel propter destructionem Ecclesiarum in aliqua terra, vel in itinere constitutis, licet etiam in locis non consecratis celebrare; dummodo habeant altare portatile consecratum, et alia hujusmodi, quae ad consecrationem hujus mysterii requiruntur; alias non licet, nisi Episcopo concedente.

Ad primum ergo dicendum, quod confirmatio sacramentum non continet ipsum Christum; et ideo non requiritur loci sanctificatio, sicut in hoc sacramento.

Ad secundum dicendum, quod beatus Sylvester instituit quod altare de cetero non nisi lapideum esset. Quia enim altare consecrari debet, oportet esse aliquam rem fortem et non fragilem, sicut est lignum vel terra, de qua fiat altare. Item quia debet esse in Ecclesia copia altarium, ut frequenter hoc mysterium, ideo debet esse materia communis, non autem aurum vel argentum, vel aliquid hujusmodi, quod non de facili possit haberi. In veteri autem lege erat tantum unum altare ad unum tantum effectum deputatum; et ideo nihil oberat, si de auro fieret. Competit etiam lapis ad significationem altaris, quod Christum significat, qui etiam per petram significatur; I Corinth. 10, 4: *Petra autem erat Christus*. Sed ante tempus Silvestri, propter persecutionem non erat fidelibus certus locus ad manendum; et ideo habebant altare ligneum, quod facile transferretur.

Ad tertium dicendum, quod panni in quibus corpus Christi consecratur, repraesentant sindonem mundam qua corpus Christi involutum est; et ideo sicut illa linea fuit, ita non licet nisi in pannis lineis corpus Christi consecrari. Linum etiam competit huic sacramento et propter puritatem, quia ex eo panni candidissimi et facile mundabiles fiunt; et propter multiplicem tunctionem lini qua paratur ad hoc ut ex eo fiat pannus candidus, quae competit ad significandum passionem Christi; unde non deeret de pannis sericis corporale et pallas altaris esse, quamvis sint pretiosiores: neque de panno lineo tincto, quamvis sit pulchrior.

Ad quartum dicendum, quod secundum statum Ecclesiae calix debet esse tantum de auro vel argento vel stanno; non autem de aere vel aurichalco, quia ex fortitudine vini rubiginem generaret, et nauseam provocaret; neque ex vitro vel ex crystallo propter fragilitatem; neque ex ligno propter porositatem, quia imbibit liquorem immisum; neque ex lapide, propter ineptitudinem; non enim oportet quod quantum ad omnia, signa signatione respondeant.

Solutio VI. Ad sextam quaestionem dicendum, quod remotis his quae non sunt de essentia rei, nihilominus res manet; unde cum hujusmodi ritus quantum ad determinationem horae vel loci vel indumentorum, non sint de essentia sacramenti, sed de solemnitate, si omittantur, nihilominus consecratur est sacrificium, dummodo adsint ea quae sunt de essentia sacramenti, scilicet ordo et intentio ex parte consecrantis, et materia et forma ex parte consecrati. Tamen graviter peccat qui aliter facit, et degradandus esset.

Ad primum ergo dicendum, quod leges divinae quae pertinent ad essentialiam institutionem sacramenti, si mutantur, nihil fit, ut si alia materia esset vel forma; secus autem est de legibus quae pertinent ad solemnitatem sacramenti.

Ad secundum dicendum, quod significatio rei sacramentalis est de essentia sacramenti; et hoc sufficienter habetur per materiam; et ideo significatio quae superadditur in aliquo ritu, est de solemnitate, non de essentia sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod sacramenta originem habent ex institutione divina; et ideo ommissio alicujus quod sit ab ecclesia institutum, non potest impedire quin verum sacramentum fiat. Impediret autem, si sacramenta ex institutione Ecclesiae efficaciam haberent, sicut actiones saeculares ex statutis principum ratificantur.

ARTICULUS III.

Utrum laicus possit dispensare corpus Christi.

(3 p., qu. 82, art. 3 et 9.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod laicus potest dispensare corpus Christi. Perfectio enim hujus sacramenti in materia consecratione consistit, ut supra dictum est, non in usu sacramenti. Sed ordinati, sunt ministri sacramentorum. Ergo etsi consecratio materiae ad solos sacerdotes pertineat, tamen dispensatio debet ad omnes pertinere.

2. Praeterea, ab illis debet dispensari sacramentum qui cum reverentia ipsum tractant. Sed quidam laici sunt majoris reverentiae ad sacramentum quam etiam sacerdotes; et etiam mulieres interdum. Ergo per eos potest hoc sacramentum dispensari.

3. Praeterea, sicut sacerdotis est dispensare corpus Christi, ita et tangere. Sed in aliquo casu licet tangere laico corpus Christi; puta, si videret ipsum in terra jacere, et non esset sacerdos qui tolleret. Ergo et in aliquo casu licet ei dispensare.

Sed contra est quod dicitur de Consecr., dist. 2, cap. *Pervenit*, ubi (ex decreto Concilii Rhemensis) inhibetur ne etiam infirmis per laicos sacerdotes hoc sacramentum transmittant.

Praeterea, ad eosdem pertinet esse ministros Ecclesiae, et dispensatores mysteriorum Dei, I Cor. 4: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei*. Sed laici non sunt ministri Ecclesiae. Ergo non debent esse dispensatores sacramentorum.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod diaconus possit dispensare. Quia beatus Laurentius diaconus fuit. Sibi autem commissa fuit dispensatio dominici sanguinis, ut patet in legenda sua. Ergo diaconus potest dispensare.

2. Praeterea, dispensatio hujus sacramenti ad populi curationem pertinet. Sed diaconus potest habere curam animarum. Ergo et ipse est dispensator hujus sacramenti.

Sed contra est quod dicit canon dist. 95 (cap. *Non oportet*): *Non oportet diaconum panem dare, id est corpus Christi*.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod aliquis possit licite recipere dispensationem sacramenti a fornicario vel excommunicato vel haeretico sacerdote. Augustinus

enim dicit (1): *Neque in homine bono, neque in homine malo aliquis sacramenta Dei fugiat*. Ergo potest a quolibet sacerdote hoc sacramentum recipere.

2. Praeterea, virtus divina praevalet malitiae humanae. Sed sacramentum divina virtute continet gratiam, et causat (2). Ergo quantumcumque sit malus ille qui dederit, vel haereticus, consequitur gratiam qui ab eo sacramentum recipit.

3. Praeterea, iniquitas sacerdotis non potest ipsum corpus Christi inquinare. Sed hoc sacramentum ex ipso opere operato, quod est corpus Christi, gratiam confert. Ergo etiam si aliquis sit excommunicatus vel haereticus, sacramentum ab eo perceptum gratiam confert.

Sed contra est quod dicit canon (dist. 52, cap. *Nullus Missam*, et est Nicolai Papae): *Nullus Missam audiat sacerdotis quem sicut concubinam indubitanter habere. Ergo peccat qui recipit sacramentum a concubinario sacerdote*.

Praeterea, nullus debet recipere sacramentum praeter institutionem Ecclesiae; quia indignus accederet. Sed aliqui secundum institutionem Ecclesiae sunt suspensi. Ergo non licet ab eis sacramenta recipere.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod sicut in corpore naturali sunt quaedam membra principalia, per quae virtutes et operationes vitae a principio vitae ad cetera membra deurrunt; ita et in Ecclesia sacerdotes et alii ministri sunt quasi membra principalia quibus mediantibus sacramenta vitae populo dispensari debent; et ideo laeici, quantumcumque sanctis, sicut nec consecratio, ita nec dispensatio hujus sacramenti competit.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in essentia sua sacramentum sit perfectum sine usu sacramenti, tamen perfectionem quantum ad effectum sine usu non habet; et ideo etiam usus sacramenti hujus ad dispensationem ministrorum Ecclesiae pertinet.

Ad secundum dicendum, quod in hoc sacramento ad reverentiam ipsius non solum exigitur sanctificatio morum, sed etiam sacramentalis sanctificatio: quia et ipse calix in quo sanctitas morum esse non potest, consecratur propter reverentiam sacramenti; et similiter in dispensante hoc sacramentum debet esse utraque sanctificatio; unde et manus sacerdotis unctione sanctificantur, sicut et calix. Et quia laicus hanc sanctitatem non habet, ideo non potest hoc sacramentum dispensare.

Ad tertium dicendum, quod sicut baptismum conferre competit sacerdoti ex officio, tamen laicus in casu necessitatis non peccat baptizans; ita tangere corpus Christi ex officio soli sacerdoti competit; sed in casu necessitatis potest et debet laicus (3) corpus Christi tangere, etiam si sit peccator, ut si in aliquo loco immundo jaceret. Sed non est simile de dispensatione sacramenti: quia receptio hujus sacramenti non est necessitatis; unde ei qui non potest sacramentaliter manducare, dicendum est: *Credo et manducasti*.

(1) Vel sicut in Decretis refertur causa 1, quaest. 1, cap. *Neque*, ut ex lib. 5 contra litteras Petilianas, cap. 9, . . . etsi alter Augustinus his verbis, *Nemo gloriatur nec in homine bona nemo bona Dei fugiat nec in homine malo*; non, ut prius, lib. 19 contra Faustum, cap. 19 (*Ed. edit. P. Nicolai*).

(2) *Al.* et causam.

(3) *Al.* deest laicus.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod dispensatio hujus sacramenti proprie ad sacerdotem pertinet, eo quod ipse repraesentat Christum, qui fuit mediator Dei et hominum; unde cum hoc sacramentum sit ad reconciliandum nos Deo, oportet per sacerdotem, qui est mediator inter Deum et populum, dispensari. Sed sicut sacerdos, ut dictum est, participat aliquid de virtute perfectiva, quae est Episcopi, ita diaconus participat aliquid de dispensatione hujus sacramenti: competit enim ei ex officio sanguinem Domini dispensare, sed non corpus: quia dispensator corporis oportet quod ipsum corpus tangat, non autem dispensator sanguinis: diacono autem non licet corpus Christi tangere, cum non habeat manus saeratas; et ideo non debet corpus dispensare nisi de mandato presbyteri vel Episcopi, vel presbytero longe posito in casu necessitatis. Vel ideo dispensat sanguinem et non corpus, quia per sanguinem significatur redemptionis mysterium, quod a capite Christi in membra diffunditur officio ministrorum; unde et sanguini aqua, quae populum significat, admiscetur; sed incarnatio, quam corpus Christi significat, non est humano ministerio facta.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis fuerit dispensator sanguinis, non tamen legitur fuisse dispensator corporis; unde et adhuc hodie in quibusdam Ecclesiis sanguis per diaconum ministris altaris dispensatur.

Ad secundum dicendum, quod diaconus potest habere curam animarum quantum ad ea quae jurisdictionis sunt, sed non quantum ad ea quae sunt ordinis: dispensatio autem sacramentorum ad ordinem pertinet.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod si aliquis eum peccato ad hoc sacramentum accedit, magis eedit ei in nocumentum quam in profectum. Quicumque autem contra ordinationem Ecclesiae accedit, per inobedientiam peccat. Simoniaci autem et schismatici et excommunicati ex statuto Ecclesiae a dispensatione hujus sacramenti sunt suspensi: quia sunt extra unitatem Ecclesiae, in qua sacramenta conferuntur; et similiter interdictum est concubinariis sacerdotibus propter spiritualitatem maximam quae in hoc sacramento requiritur. Unde si aliquis ab aliquo praedictorum sacramentum suscipiat, peccat, et sic gratiam non consequitur. Tamen differt de fornicariis et aliis praedictis: quia aliis non debet homo communicare in divinis scienter, quantumcumque sint occulti; sed concubinariis sacerdotes non sunt vitandi, nisi sint notorii. Et dicuntur notorii tribus modis: vel propter sententiam, quia convicti sunt; vel per confessionem in iure factam; vel per rei evidentiam, sicut quando est ita manifestum quod nulla potest tergiversatione clari. Ab aliis autem peccatoribus licet sacramenta recipere.

Ad primum ergo dicendum, quod in quantum est malus, non fugitur, sed propter Ecclesiae prohibitionem. Vel dicendum, quod Augustinus dicit quod sacramenta non sunt fugienda, quia cognoscendum est etiam ab eis verum perfici sacramentum.

Ad secundum dicendum, quod quamvis sacramentum virtutem suam non amittat, tamen in eo qui indigne accedit contra obedientiam Ecclesiae faciens, effectum non habet.

Et similiter dicendum ad tertium.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de haeresi; et circa hoc quaeruntur tria: 1.º quid faciat haereticum; 2.º utrum haeresis sit majus peccatum aliis; 3.º utrum haeretici sint tolerandi.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum haeresis dicat perversitatem fidei.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod haeresis non dicat perversitatem fidei. Haeresis enim, ut dicit Isidorus (de summo Bono, cap. 19), idem est quod divisio. Divisio autem unioni opponitur; unio autem fit per caritatem, quia amor est unitiva virtus, ut dicit Dionysius (de div. Nomin., cap. 2, part. 2). Ergo haeresis non pertinet ad perversitatem fidei, sed magis ad perversitatem odii.

2. Praeterea, schisma divisionem importat; et ita videntur schismatici haeretici esse. Sed schismatici non semper habent fidei perversitatem. Ergo haeresis non consistit in perversitate fidei.

3. Praeterea, simoniaci non errant in fide. Sed tamen simoniaci sunt haeretici: quia, ut dicit Gregorius in registro (1) (lib. 4, cap. 93): *Qui per pecuniam ordinatur* (2), *haereticus promovetur*. Ergo haeresis non importat errorem in fide.

4. Praeterea, superstitio religioni opponitur, non fidei. Sed haeresis superstitio dicitur. Ergo non pertinet ad fidei perversitatem, sed magis ad perversitatem religionis.

5. Praeterea, Hieronymus dicit (super Oseae cap. 8 et super Amos cap. 5), quod ex verbis inordinate prolatis incurritur haeresis. Sed fides non consistit in verbis oris, sed in assensu cordis. Ergo haeresis non dicit perversitatem fidei.

6. Praeterea, multa sunt de his quae ad fidem pertinent, in quibus sunt contrariae opiniones (5); et sic oportet alteram earum esse falsam; nec tamen aliqua iudicatur haeretica. Ergo tota ratio haeresis non consistit in perversitate fidei.

7. Praeterea, Judaei habent perversam fidem, nec tamen haeretici dicuntur. Ergo omnis haeresis non consistit in perversitate fidei.

8. Praeterea, multi habent perversam fidem qui non habent novam opinionem, sicut Manichaei. Sed habere novam opinionem est de essentia haeresis, sicut patet per definitionem Augustini (de utilitate credendi, ad Honoratum, cap. 1). Ergo etc.

9. Praeterea, multi habent perversam opinionem in iis quae sunt fidei, qui ex hoc nullum commodum temporale sperant. Sed hoc est de essentia haeresis, ut patet per Augustinum (ibidem). Ergo etc.

Sed contra, haeresis est peccatum. Ergo alicui virtuti opponitur. Sed nulla cognitio inter virtutes computatur nisi fides. Ergo cum haeresis ad cognitionem pertinet, ut ex definitione Augustini patet; ubi supra, videtur quod haeresis sit perversitas fidei.

(1) Sic in Decret. causa 4, cap. *Presbiter*, non sicut prius dimouit, nec satis plano sensu. Hoc autem etsi in Registro, vel epistolis Gregorii explicite non occurrat, tamen colligi potest ex lib. 4, epist. 55 et 56 (Ex edit. P. Nicolai.)

(2) Nicolai: ad hoc ut fiat haereticus.

(5) Al. oppositiones.

Praeterea, hoc patet ex communi usu loquendi.

Solutio. Respondetur dicendum, quod nomen haeresis graecum est, et electionem importat secundum Isidorum (lib. 8 Etymologiarum, cap. 5); unde et haeretica divisiva dicitur. Et quia in electione fit divisio unius ab altero, electio pro haeresis dicitur; ut patet 9 Metaphys. (text. 10). Divisio autem contingit alicui parti per recessum a toto. Prima autem congregatio quae est in hominibus, est per viam cognitionis, quia ex hac omnes aliae oriuntur; unde et haeresis consistit in singulari opinione praeter communem opinionem. Unde et philosophi qui quasdam positiones habebant praeter communem sententiam aliorum, sectas vel haereses proprias constituiebant. Sed quia nullus denominatur ab eo quod inest sibi imperfecte, sed solum quando confirmatur in illo (sicut non dicitur iracundus cui inest passio irae, sed qui passibilis est de facili ab ea; neque qui habet dispositionem dicitur sanus), ideo neque haereticus nominatur nisi qui in singulari opinione firmam habet stabilitatem; unde etiam competit ei nomen haeresis, secundum quod in electionem sonat: quia quod in electione fit, quasi ex habitu firmato procedit. Competit ei etiam nomen haeresis, secundum quod latinum est, ab haerendo dictum: quia suae opinioni vehementer inhaeret. Et quia congregatio corporis mystici per unitatem verae fidei primo constituitur, ideo haereticus secundum nos dicitur qui a communi fide, quae catholica dicitur, discedit, contrariae opinioni vehementer inhaerens per electionem.

Ad primum ergo dicendum, quod amor facit completam unionem; sed principium unionis est ex cognitione; et ideo divisio quae est in fide, haeresim constituit.

Ad secundum dicendum, quod schisma importat divisionem oppositam caritatis unioni: dicuntur enim schismatici qui concordiam non servant in Ecclesiae observantiis, ut Ecclesiae praelatis obediunt, volentes per se Ecclesiam constituere singularem; et isti in principio perversum dogma non habent, sed ab Ecclesiae fundamento recedentes in vaniloquium vertuntur, et perversum aliquid contingunt, et sic in fine in haeresim labuntur; unde Hieronymus dicit (in exposit., cap. 5, Epist. ad Tit.), quod haeresis et schisma differunt sicut genus et species.

Ad tertium dicendum, quod simoniaci quandoque dicuntur per similitudinem haeretici: quia sicut haereticus contra fidem sentit, ita simoniacus operatur ac si contra fidem sentiret, dum pretio sacra vult adipisci vel dare, ac si aestimaret donum Spiritus sancti pecunia possideri.

Ad quartum dicendum, quod fides est primum eorum quae ad religionem requiruntur: quia omnis religio, sive cultus Dei, est quaedam fidei protectio; et ideo veritas fidei dicitur veritas quae secundum pietatem est, Tit. 1; ideo etiam ea quae haeresis sunt, ad superstitionem pertinent.

Ad quintum dicendum, quod fides principaliter consistit in corde et primo, sed secundario in ore: quia corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem; Rom. 10, 10; et similiter haeresis principaliter consistit in corde, secundum quod Hieronymus dicit (lib. 8 de Trinit.): *Intellective sensus in animo est, sed secundario in ore*. Unde Hieronymus dicit, quod ex verbis inordinate prolatis incurritur S. Th. Opera omnia. V. 7.

haeresis, non quia haeresis per se in his consistat, sed quia sunt occasio et causa erroris.

Ad sextum dicendum, quod in fide sunt aliqua ad quae explicite cognoscenda omnis homo tenetur; unde si in his aliquis errat, infidelis reputatur, et haereticus, si pertinaciam adiungat. Si autem sunt aliqua ad quae explicite credenda homo non tenetur, non efficiunt haereticus in his errans; ut si aliquis simplex credat, Jacob patrem fuisse Abraham, quod est contra veritatem Scripturae quam fides profitetur, quousque hoc sibi innotescat, quod fides Ecclesiae contrarium habet: quia non discedit per se loquendo a fide Ecclesiae nisi ille qui scit hoc a quo recedit, de fide Ecclesiae esse. Et quia quaedam sunt quae in fide Ecclesiae implicite continentur, ut conclusiones in principiis; ideo in his diversae opiniones sustentuntur, quousque per Ecclesiam determinatur quod aliquid eorum contra fidem Ecclesiae est, quia ex eo sequitur aliquid contrarium fidei directe.

Ad septimum dicendum, quod dividi non convenit nisi parti; et ideo illi qui nunquam fuerunt de fide Ecclesiae, non reputantur haeretici, si perversam fidem habeant, ut Judaei vel Pagani: quia nunquam fuerunt partes hujus totius quod est Ecclesia.

Ad octavum dicendum, quod omnis opinio quae non habet initium a doctrina Christi, quae est fundamentum, nova reputatur, quantumcumque secundum tempus sit antiqua. Vel dicendum, quod Augustinus loquitur quantum ad primos haeresum inventores.

Ad nonum dicendum, quod illi qui haeresim contingunt de novo, constat quod aliquid expectant commodum, saltem principatum: volunt enim habere sequaces. Hoc etiam in omnibus ex superbia procedit, quae est amor propriae excellentiae, quod a communi via discedunt animi levitate aut perversitate.

ARTICULUS II.

Utrum haeresis sit maximum peccatum.

(2-2, quaest. 10, art. 5 et 6.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod haeresis non sit maximum peccatum. Maxima enim peccata videntur esse principalia peccata: quia illud est maximum in unoquoque genere quod est principale. Sed haeresis non est principale vitium. Ergo non est maximum.

2. Praeterea, secundum Philosophum in 8 Ethic. (cap. 10 vel 12), pessimum opponitur optimo. Sed fides cui opponitur haeresis, non est optima virtutum. Ergo nec haeresis est maximum peccatum.

3. Praeterea, illud quod excusat, non est maximum peccatum. Sed haeresis vel infidelitas excusat; 1 Tim. 1, 15: *Sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea*. Ergo haeresis non est maximum peccatum.

4. Praeterea, secundum mensuram peccati est mensura poenae. Sed secundum Hieronymum (1),

(1) Quod ut ex Hieronymo subiungitur, et illius nomine in antiquis Decretis exemplaribus notabatur causa 24, quaest. 4, cap. *Non afferamus*, ex Augustino desumptum est lib. 2 de Baptismo contra Donatistas, cap. 6, ut eiusdem Decreti nova exemplaria correxerunt (Ex edit. P. Nicolai).

peccatum schismatis est magis punitum quam ali-
quod aliud peccatum: quia absorpti suat a terra;
ut patet Numer. 16. Ergo haeresis non est maxi-
mum peccatum.

3. Praeterea, peccatum in Spiritum sanctum
est gravius ceteris peccatis. Sed haeresis non est
hujusmodi. Ergo non est gravissimum.

Sed contra, in epistola Clementis (1) dicitur,
quod primum locum in poenis habent qui aberrant
a Deo. Sed tales sunt haeretici. Ergo etc.

Praeterea, Ambrosius dicit (lib. de dignitate
sacerdotii, cap. 4): *Gravissime peccas, si ignoras* (2).
Sed haeretici ignorantiam Dei habent. Ergo gravi-
sime peccant.

Praeterea, Dionysius dicit (3 cap. eccles. Hierar.),
quod ille qui habet participationem quandam sa-
cratissimarum consummationum, non est aequalis
universali ter ducto, et non participantem aliquam
divinarum teletarum, id est consecrationum. Sed ta-
les sunt haeretici. Ergo alii peccatores non sunt
eis aequandi in malo.

Solutio. Respondeo dicendum, quod unumquod-
que dicitur malum quia nocet. Unde cum haeresis
plus noceat quam aliquod aliud peccatum, quia
subvertit fundamentum omnium bonorum, sine quo
nihil boni remanet; ideo haeresis est ex genere
suo maximum peccatorum, quamvis ex accidenti
aliquod peccatum possit esse gravius; sicut si mul-
tum cresceret contemptus Dei in aliquo quod et-
iam ex genere suo esset veniale. Sed de eo quod
est secundum accidens, non est curandum in arte,
ut Philosophus dicit in 3 Ethic. (cap. ult.).

Ad primum ergo dicendum, quod sicut secun-
dum Philosophum in 7 Ethic. (cap. 1), bestialitas
ponitur extra numerum aliarum humanarum ma-
litarum, quia humanum modum transcendit; ita a
sanctis ponitur haeresis extra numerum peccato-
rum, quae in fidelibus (3) inveniuntur, quasi gra-
vius eis; et ideo non computatur inter vitia capi-
talia, nec inter eorum filias: quia vitia capitalia,
secundum Isidorum in Glossa (4) Deuteronom. 7,
signantur per septem populos, qui in terra prom-
issionis non remanserunt. Tamen si ad aliquod
de septem capitalibus reduci debeat, poterit ad su-
perbiam reduci, ut per definitionem Augustini in
littera positam patet.

Ad secundum dicendum, quod verbum Philo-
sophi intelligendum est in his quae non sunt or-
dinata ad invicem, in quibus destructo uno alterum
non destruitur. Sed in ordinatis ad invicem de-
structio prioris semper est peior, sive illud sit me-
lius, sive non; quia eo remoto consequentia mo-
ventur; sicut aegritudo est peior quam sanitas.

Ad tertium dicendum, quod sicut fides habet
aliquid in affectu, ita et haeresis; et quamvis ex
illa parte qua habet ignorantiam in intellectu, ali-
quo modo excusare possit; tamen secundum quod

(1) Ad Jacobum fratrem Domini. *Supposititia* (Ex edit. P. Nicolai).

(2) *Aditi Nicolai*: Vel sic potius Glossa, quae super illud ad Rom. 2: *Ignoras quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit*; tres peccatorum gradus notat: quorum primus est dum quis sibi impenitentem pollicetur; secundus, et gravior, quia contemnit donum Dei; tertius, et gravissimus, quia igno-
rat se contemnere; quod sine ignorantia Dei esse non potest.

(3) *Nicolai*: in infidelibus.

(4) Sive nomine Isidori moderna Glossa insinuat; sed ex eo desumptum est super Deuteronom., cap. 16 (Ex edit. P. Nicolai).

habet duritiam in affectu ad non obediendum pri-
mae veritati, nihil prohibet eam esse maximum
peccatorum.

Ad quartum dicendum, quod quamvis schisma
fuerit gravius punitum quantum ad novitatem poe-
nae (quod expediebat ut praelati Ecclesiae non
occiderentur), tamen infidelitas est magis pu-
nita quantum ad multitudinem punitorum, ut pa-
tet Exod. 20.

Ad quintum dicendum, quod haeresis, secun-
dum quod pertinaciam importat, species est pec-
cati in Spiritum sanctum, quia est impugnatio ve-
ritatis agnitae.

ARTICULUS III.

Utrum haeretici sint sustinendi.

(2-2, quaest. 11, art. 5.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod
haeretici sint sustinendi. Nihil enim debet impu-
gnari, nisi quod est contra amicitiam. Sed diver-
sitas opinionum non est contra concordiam ami-
citiae, ut Philosophus in 1 Ethic., cap. 6, innuit.
Ergo non sunt impugnandi.

2. Praeterea, quod est necessarium, non est
impediendum (1). Sed haeresis est necessaria Ec-
clesiae: 1 Corinth. 11, 19: *Necessae est haeresis
esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant*. Ergo non
sunt impugnandi.

3. Praeterea, Matth. 13, Dominus praecipit ut
zizania permittentur crescere usque ad messem.
Messis autem est finis saeculi. Cum ergo haeretici
sint zizania, videtur quod debeant permitti ere-
scere usque ad finem mundi.

4. Praeterea, nullus sapiens debet niti ad hoc
quod consequi non potest. Sed, sicut dicit quae-
dam Glossa (2) Isai. 7, quondam stabit mundus,
sapiens, saecularis, et haereticus sermo domina-
buntur. Ergo non debet Ecclesia niti ad haeresum
impugnationem.

5. Praeterea, nullus credit non volens, ut dicit
Augustinus (super Joan., tract. 26). Sed haeretici
in fide errant. Ergo non sunt cogendi.

Sed contra, 1 Corinth. 3, Apostolus praecipit
esse extirpandum vetus fermentum, quia totam
massam corrumpit. Sed haeretici Ecclesiam ma-
xime corrumpunt. Ergo sunt ab Ecclesia ex-
tirpandi.

Praeterea, lupi sunt ab ovibus arcendi pasto-
rum officio, ut patet Joan. 2. Sed haeretici sunt
lupi, ut patet Act. 20. Ergo debent extirpari.

Praeterea, vita spiritualis est melior quam cor-
poralis. Sed homicidae extirpantur, quia auferunt
hominibus vitam corporalem. Ergo multo amplius
haeretici, qui auferunt hominibus vitam spiritualem.

Solutio. Respondeo dicendum, quod haeresis est
infectivum vitium; unde 2 Timoth. 2, 16, dicitur,
quod multum proficiunt ad impietatem, et sermo
eorum ut cancer serpit; et ideo Ecclesia eos a con-
sortio fidelium excludit, et praecipit illos qui alios
corrumpunt; ut simplices, qui de facili corrumpi
possunt, ab eis sint segregati non solum mente,
sed etiam corporaliter; unde per Ecclesiam care-

(1) Al. impedimentum.

(2) Ex Hieronymo sumpta super illud ex vers. 4: *Rasim
Rez Syriae etc.* (Ex edit. P. Nicolai).

rantur et expelluntur. Si autem alios non corrup-
perent, possent etiam celari. Sed illi qui sunt firmi
in fide, possunt cum eis corpore conversari, ut eos
convertant; non tamen in divinis, quia excommu-
nicati sunt. Sed iudicio saeculari possunt licite
occedi, et bonis suis spoliari, etsi alios non cor-
rumpant; quia sunt blasphemii in Deum, et fidem
falsam observant; unde magis possunt puniri isti
quam illi qui sunt rei criminis laesae majestatis,
et illi qui falsam monetam edunt.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus
loquitur de opinionibus speculativis tantum. Sed
consensus in unitate fidei est principium commu-
nionis in caritate; et ideo dissensus in fide exclu-
dit amicitiam familiaritatis.

Ad secundum dicendum, quod haeresis dicitur
necessaria non per se loquendo, sed per accidens,
inquantum ex quolibet malo Deus elicit aliquid
bonum; quia secundum Augustinum (lib. 7 Confes.
cap. 19), Ecclesia utitur haereticis ad probationem
doctrinae suae, dum scilicet eorum falsa dogmata
impugnat.

Ad tertium dicendum, quod Dominus ideo praeci-
pit ut zizania non eradicarentur, ne forte simul
cum ipsis eradicaretur et triticum; et ideo hoc
locum habet in illis de quibus non constat utrum
sint haeretici, vel non.

Ad quartum dicendum, quod quamvis Ecclesia
non possit facere quin sint aliqui haeretici, tamen
potest singulariter hunc vel illum coercere; sicut
etiam omnia peccata venialia vitare non possumus,
tamen singula vitare nitimur.

Ad quintum dicendum, quod Ecclesia non per-
sequitur eos ut per violentiam inducantur ad cre-
dendum, sed ne alios corrumpant, et ne tantum
peccatum inultum remaneat.

Expositio textus.

Qui intus sunt nomine (1) et *sacramento, etsi
non vita*. Hoc dicit propter schismaticos et haere-
ticos, qui secundum ipsum non possunt consecrari.

Et quid majus corpore et sanguine? Videtur
corpus mysticum; quia significatur per ipsum. —
Et dicendum, quod in his quae sunt tantum ad
significandum, verum est quod signatum praevalet
signo, non autem in aliis quae ex consequenti si-
gnificant. Et ideo dicendum, quod corpus Christi
mysticum, si accipitur cum ipso capite, est melius
quam corpus Christi verum; si tamen corpus Christi
verum accipitur sine Divinitate cui est unitum;
alias non; quia Deus et omnes creaturae non sunt
aliquid melius quam Deus tantum. Si autem accipitur
corpus Christi mysticum absque capite, sic corpus
Christi verum est nobilius.

*Illi vero qui excommunicati sunt, vel de haeresi
manifeste notati, non videntur hoc sacramentum
posse conficere*. Sciendum, quod in hoc opinio
Magistri discordat a communi opinione; et ideo
contrariae opinioni adhaerendum est.

*Missa enim dicitur, eo quod caelestis missus ad
consecrandum vitificum corpus adveniat*. Praeter
hanc rationem nominis assignat Hugo (de Sacram.,
lib. 2, par. 8, cap. 14) tres alias rationes. Pri-
mo, quia Missa dicitur quasi transmissa, eo quod
populus fidelis per ministerium sacerdotis, qui me-

diatoris vice fungitur inter Deum et hominem,
preces, vota et oblationes Deo transmittit. Secundo
ipsa hostia sacra Missa vocari potest; quia transmissa
est prius a Patre nobis, ut scilicet nobiscum esset,
postea a nobis Patri, ut apud Patrem pro nobis
esset. Tertio Missa ab emitendo dicitur, ut qui-
dam dicunt; quia ut sacerdos hostiam consecrare
incipit, per manum diaconi et ostiarii catechume-
nos et non communicantes foras Ecclesiam mittit.
Quarta causa ponitur in littera.

*Jube ergo haec perferri per manus sancti An-
geli tui in sublime altare tuum*. Angelus sacris
mysteriis interesse credendus est, non ut consecret,
quia hujusmodi potestatem non habet, sed ut ora-
tiones sacerdotis et populi Deo repraesentet, secun-
dum illud Apoc. 8, 4: *Ascendit fumus aromatum
in conspectu Domini de manu Angeli, quae sunt
orationes sanctorum*. Petit ergo sacerdos ut haec,
id est significata per haec, scilicet corpus mysticum,
per manus Angeli, id est ministerio Angelorum, per-
ferantur in altare sublime, id est in Ecclesiam trium-
phantem, vel in participationem Divinitatis plenam;
quia Deus ipse altare sublime dicitur; Exod. 20, 26:
Non ascendes ad altare meum per gradus; id est,
in Trinitate non facies gradus. Vel per Angelum
ipse Christus intelligitur, qui est magni consilii
Angelus, Isai. 9, 6, juxta 70, qui corpus suum mys-
ticum Deo Patri conjungit, et Ecclesiae triumphanti.

Oblationem ejus consecrare, id est consecratam
Deo repraesentare, ut accepta sit in conspectu Dei
quantum ad illos qui offerunt; quia quantum ad
id quod continetur, semper est Deo accepta.

Maledicam benedictionibus vestris (1). Hostiae
benedictio non est principaliter a sacerdote, sed a
Deo; unde haec auctoritas non est ad propositum.
Et intentionem adhiberi oportet. De intentione
idem dicendum est quod supra de Baptismo, dist.
6, qu. 1, art. 2, quaestione 1.

*Illud etiam sane dici potest, quod a brutis ani-
malibus corpus Christi non sumitur; etsi videatur*.
Quomodo hoc sit verum, supra, dist. 10, dictum est.
Debet autem ille cuius negligentia hoc accidit quod
mus species comedat, secundum canones, quadra-
ginta diebus poenitere; et mus si capi potest, com-
buri debet (2), et cinis in sacrarium projici. Si
autem amissa fuerit hostia, vel pars ejus, ut inve-
niri non possit, debet viginti duobus diebus poe-
nitere. Si autem per negligentiam aliquid de sang-
uine stillaverit in tabulam quae ter adhaeret,
lingua lambetur, et tabula radetur. Si vero non
fuerit tabula, terra radetur, et igni comburetur, et
cinis in altari condetur; et sacerdos quadraginta
diebus poeniteat. Si autem super altare calix still-
laverit, sorbeat minister stillam, et tribus diebus
poeniteat. Si super linteum altaris, et ad aliud
stilla pervenerit, quatuor diebus poeniteat. Si usque
ad tertium linteum, octo diebus poeniteat. Si usque
ad quartum, viginti diebus poeniteat, et linteamina
quae stilla tetigit, tribus vicibus lavet minister ca-
licis subtus posito; et aqua ablutionis sumatur, et
juxta altare condatur. Tutum est etiam ut pars illa
linthei abscondatur et comburatur, et cinis in altari
condatur. Si autem aliquis per ebrietatem vel vo-
racitatem eucharistiam vomuerit, quadraginta diebus
poeniteat; clericus, vel monachus, sexaginta; Episcopus

(1) Al. Non maledicam.

(2) Al. potest.